

Lokaverkefni til BA-prófs
í Íslensku sem öðru máli

Jón Oddur og Jón Bjarni

Greinargerð og frönsk þýðing á fyrri hluta bókarinnar eftir
Guðrúnu Helgadóttur

Hélène Jóhannsson

Maí 2015

HÁSKÓLI ÍSLANDS

Hugvísindasvið

HÁSKÓLI ÍSLANDS

Hugvísindasvið

Jón Oddur og Jón Bjarni

*Greinargerð og frönsk þýðing á fyrri hluta bókarinnar eftir
Guðrúnu Helgadóttur*

Ritgerð til BA-prófs í Íslensku sem öðru máli

Hélène Jóhannsson

Maí 2015

Háskóli Íslands
Hugvísindasvið
Íslenska sem annað mál

Jón Oddur og Jón Bjarni

*Greinargerð og frönsk þýðing á fyrri hluta bókarinnar eftir
Guðrúnu Helgadóttur*

Ritgerð til BA prófs í Íslensku sem öðru máli

Hélène Jóhannsson

Kt.: 130472-2229

Leiðbeinandi: Désirée Louise Neijmann

Maí 2015

Ágrip

Þessi ritgerð skiptist í tvo meginhluta: Greinargerð um þýðingar og þýðingin sjálf. Fyrsti kafli fyrri hluta fjallar um barnabókmenntir á Íslandi og í Frakklandi, um barnabókahöfundinn Guðrúnu Helgadóttur og söguna Jón Odd og Jón Bjarna. Í öðrum kafla er farið yfir kenningar um þýðingar og í þriðja kafla verður fjallað um þýðingarferlið ásamt þeim erfiðleikum sem komu upp í þýðingunni og lausnum þeirra.

Seinni hluti þessarar ritgerðar er frönsk þýðing á hluta bókarinnar Jón Oddur og Jón Bjarni.

Ég valdi söguna um Jón Odd og Jón Bjarna vegna þess að hún er skemmtileg, áhugaverð og það er gaman að þýða fyrir börn. Tilgangur þessarar ritgerðar er að skoða hvaða áskoranir finnast við þýðingu barnabókmennta.

Ágrip

Fyrsti hluti

1	BÓKMENNTIR	1
1.1	INNGANGUR.....	1
1.2	ÍSLENSKAR OG FRANSKAR BARNABÓKMENNTIR	2
1.3	GUÐRÚN HELGADÓTTIR	4
1.4	SAGAN UM JÓN ODD OG JÓN BJARNA.....	4
2	UM ÞÝÐINGAR	5
2.1	ÞÝÐINGARKENNINGAR.....	5
2.2	ÞÝÐING NAFNA	7
2.3	HÚMOR	9
3	MÁLFRÆÐIERFIÐLEIKAR	11
3.1	AÐ FARA FRAM OG AÐ FARA UPP	12
3.2	SAMRÆMING FLEIRTÖLU OG EINTÖLU	12
3.3	VIÐTENGINGARHÁTTUR.....	13
4	LOKAORÐ	13
	HEIMILDASKRÁ	15

Annar hluti

	ÞÝÐINGIN.....	17
--	---------------	----

1 Bókmenntir

1.1 Inngangur

Að þýða: snúa úr einum máli á annað, endursegja á öðru máli sömu hugsun og tjáð er á fyrri málinu, útleggja.

(*Íslensk orðabók* 2002: 1853)

Þýðing texta af einu tungumáli yfir á annað er eitt mikilvægasta verkefni samtímans. Í alþjóðavæddum heimi er stöðugt meiri þörf og óskir um að þýða texta, allt frá samningum og flóknum lagabálkum uppí bókmenntir og barnabókmenntir. Skýring íslensku orðabókarinnar á sögninni að þýða er þó ekki fullnægjandi. Að þýða er miklu meira en að snúa úr einu máli yfir á annað. Vinna þýðandans er flókin því hann verður að vera nákvæmur og hugmyndaríkur. Þýðandinn verður að taka tillit til fjölmargra mismunandi þátta, þ.e. menningaþátta, þjóðfélagsþátta, málfræðibyggingu og fyrir hvern hann er að þýða. Á þetta sérstaklega við þegar um er að ræða barnabókmenntir.

Gæði þýðingarinnar þurfa að vera mikil og þurfa að endast í tíma. Þrátt fyrir þetta er því mjög oft haldið fram að þýða fyrir börn sé auðveldara en að þýða fyrir fullorðna. Er þá horft til efnis sagna og lesenda þeirra en gengið er út frá því að eldri lesendur geri meiri kröfur til efnisins. Þegar rætt er um gamantexta, sérstaklega í barnabókmenntum, koma fram erfiðleikar vegna hómorsins og atriða sem eru tengd menningu. Göte Klinberg talar um aðlögun textans þegar þýtt er fyrir börn. Samkvæmt því þarf sú aðlögun að vera nákvæm eftir frumtextanum, eða eftir orðum Klinberg: „The translation should not be easier or more difficult to read, be more or less interesting, and so on.“ (Oittinen 2000: 89)

Þýðing nafna getur líka verið tvíeggjað í barnabókmenntum. Eiga nöfn í frumtextanum að vera eins í marktöxtanum eða á að þýða þau til þess að auðvelda lesningu? Þessari spurningu fylgir önnur spurning: Er ekki verið að sýna höfundu og börnum óvirðingu með því að þýða nöfn? Til þess að svara þessum spurningum verður horft til kenningar Theo Hermans (Fernandes 2006:49) um þýðingu nafna. Theo Hermans, sem er prófessor við University College London (UCL), telur að í þýðingum megi skipta fornöfnum í fjóra hópa, þ.e. að afrita nafnið, aðlögun eða umritun nafnsins, að skipta um nafn og að þýða nafn sem hefur merkingu.

Sagan um Jón Odd og Jón Bjarna eftir Guðrúnu Helgadóttur var valin vegna þess að hún er skemmtileg og það er forvitnilegt að sjá hvernig hún kom eins og stormsveipur inn í íslenskar barnabókmenntir á sínum tíma. Barnasögurnar sem

skrifaðar höfðu verið á Íslandi á þessum tíma voru þungar og uppfullar af alvarlegum atriðum sem gerðust í sveit og mjög oft voru þær skrifaðar eftir eigin bernsku höfunda. Börnin sem bjuggu í Reykjavík áttu erfitt með að tengja sig við þessar sögur.

Sögur tvíburanna má líkja við frönsku sögurnar af Nikulási litla eftir René Goscinny og Jean-Jacques Sempé. Alveg eins og tvíburarnir, þá var Nikulás litli með allskonar pælingar um lífið og tilveruna, auk þess sem hann bjó líka í borg. Mikill húmor einkennir báðar sögurnar, en fyrsta sagan um Nikulás birtist fyrst í blaðinu *Sud-Ouest Dimanche*. Hún varð strax vinsæl þegar hún kom út árið 1959 (Zeynaligargari 2011: 5). Nikulás litli uppgötvar að heimur fullorðna er flókinn og skilur ekki af hverju það eru reglur sem fullorðnir fylgja stundum og stundum ekki. Þetta atriði sjáum við líka hjá Jóni Oddi og Jóni Bjarna í kaflanum „Jón Oddur og Jón Bjarni uppgötva sitthvað um sannleikann“, þegar þeim er sagt að segja alltaf sannleikann en þeir skilja ekki þegar mamma þeirra segir ekki alveg satt við kennara Önnu Jónu (Guðrún Helgadóttir 2007: 52).¹ Bókin um bræðurna kom út tuttugu árum eftir bókinni um Nikulás litla en íslenskar barnabókmenntir eru tiltölulega nýtt fyrirbæri eins og við ætlum að fjalla um í næsta kafla.

1.2 Íslenskar og franskar barnabókmenntir

Barnabókmenntir er safnheiti sem nær yfir allar tegundir rita sem börnum finnst skemmtilegt að lesa eins og skáldsögur en líka blöð, tímarit og teiknimyndasögur. Þær geta verið bækur sem börn lesa þangað til þau eru sextán ára gömul, bækur sem gefnar eru út sérstaklega fyrir börn, en einnig t.d. skólabækur fyrir börn og unglinga. Finnski þýðingarfræðingurinn Riita Oittinen bendir á að barnabækur eru mjög oft með teikningum og einnig gerðar til að lesa upphátt (Oittinen 2000: 5).

Fyrstu dæmisögurnar fyrir börn voru gefnar út í Englandi og Frakklandi á 17. öld. Jean de La Fontaine var vinsælasti og frægasti rithöfundur Frakka og skrifaði hann dæmisögur sem voru vísur fyrir son Lúðvika XIV Frakkakonungs. Hann breytti dæmisögum eftir m.a. Esóp í ljóð og taldi að það myndi auðvelda konungssyninum að læra af sögunum og læra af meiri ánægju (Silja Aðalsteinsdóttir 1999: 9).

Fyrstu ævintýrin fyrir börn birtust í Frakklandi árið 1697. Þessar sögur voru viðburðaríkar og skemmtilegar, andstætt dæmisögum sem voru fyrst og fremst til að fræða börnin. Stundum voru dæmisögurnar þó einnig skemmtilegar (Silja Aðalsteinsdóttir 1981: 19). Hér má meðal annars nefna Charles Perrault og

¹ Hér eftir verður vitnað til þessarar heimildar með blaðsíðutali innan sviga í megin máli.

ævintýrasögur hans um Rauðhettu og Öskubusku. Einnig var *Les Aventures de Télémaque* (*Ævintýri Telemakkosar* 1699) eftir François Fénelon skrifuð fyrir Lúðvik XV, barnabarn Lúðviks XIV konung til þess að kenna honum að verða góður kóngur, en líka til að sýna honum að mannfólkið eigi að vera frjálst og að allir eigi að vera jafnir (Mason 1959: 103).

Eftir frönsku byltinguna voru barnabókmenntir að mestu blanda af gömlum textum eins og t.d. eftir La Fontaine. Þó farið væri að skrifa fyrir börn, fjölluðu barnabækur að mestu um þungt efni þar sem þær voru undir áhrifum trúar, menningar og félagslegra aðstæðna. Einnig voru þær skrifaðar í þeim tilgangi að fræða börnin og höfðu ákveðinn boðskap.

Þörf fyrir sérstakar barnabækur birtist á fyrstu árum 19. aldar. Um 1830 jókst bókaútgáfa vegna aukinnar prenttækni en þá urðu bækurnar ódýrari og gæðin urðu meiri. Louis Hachette, sem var útgefandi á skólabókum eins og *Alphabet des écoles* (Stafróf handa skólum 1831), hóf að gefa út barnabækur fyrir tólmstundir árið 1853. Voru þetta sagnasöfn eins og til dæmis *La bibliothèque rose* (Bleika ritröðin 1856) og *La bibliothèque des chemins de fer* (Járnbrautarritröðin 1853). Rithöfundurinn Pierre-Jules Hetzel var sá sem hafði mest áhrif á barnabækur á þessu tímabili og vildi að barnabækur væru skemmtilegar og örvuðu ímyndunarafl barna. Skrifaði hann meðal annars ævintýrabókina *Nouveau magasin des enfants* (Nýja barnabúðin 1843; Brown 2011: 19-21). Miklar breytingar urðu í frönskum barnabókmenntum eftir seinni heimsstyrjöldina, þrátt fyrir að menningar og félagslegt samhengi samtímans hefðu ennþá áhrif. Barnabókmenntirnar frelsuðu börnin frá heimi hinna fullorðnu (Brown 2011: 5,6).

Eins og nefnt var áður eru íslenskar barnabókmenntir tiltölulega nýtt fyrirbæri. Fyrstu barnabækurnar sem voru greindar frá bókum fyrir fullorðna komu út fyrir rúmlega 200 árum. Aðstæður á Íslandi á 18. öld voru erfiðar, margir bjuggu undir sama þaki og kaupmáttur var lítill. Börnin voru eins og litlir fullorðnir einstaklingar sem unnu við hlið fullorðinna. Það var ekki lesið sérstaklega fyrir þau. Rímur voru kveðnar og þjóðsögur voru lesnar upphátt, þau hlustuðu á sama efni og fullorðnir á kvöldvökunni (Silja Aðalsteinsdóttir 1981: 17,18).

Á 19. öld voru flestar íslenskar barnabækur þýddar eða voru endurgerð á erlendum ritum og voru þá helst til siðvandar. Jónas Hallgrímsson endurritaði fyrstu barnasögurnar eftir H. C. Andersen, eins og t.d. *Fífilinn og hunangsfluguna*, og síðar skrifaði hann söguna *Grasafærð*. Í lok 19. aldar var samfélagið að taka breytingum og börn farin að stunda skóla, sem varð til þess að þau unnu minna með foreldrum sínum (Silja Aðalsteinsdóttir 1999: 11-13). Íslenskar bókmenntir þróuðust einnig á þessum

tíma og fyrsta frumsamda íslenska barnabókin, *Bernskan* eftir Sigurbjörn Sveinsson, var gefin út árið 1907. Mæður voru einnig byrjaðar að taka meiri þátt í lífi barnanna. Á stríðsárunum fjölgaði bókaútgáfum mjög hratt á Íslandi og voru margar bækur þýddar, en vegna kaupmáttaraukningarinnar í kjölfar heimsstyrjaldarinnar, seldust bækur mjög vel (Silja Aðalsteinsdóttir 1999: 11-13).

1.3 Guðrún Helgadóttir

Guðrún Helgadóttir var fyrsti íslenski rithöfundurinn sem skrifaði skemmtilegar sögur þar sem borgin var sögusviðið og umhverfi barnanna sem þær fjölluðu um. Guðrúnu tókst að skilja heim barna og skrifa efni sem tengdist raunveruleika þeirra. Barnabækur hennar urðu strax vinsælar og mörkuðu nýja tíma í íslenskum barnabókmenntum.

Guðrún Helgadóttir fæddist 7. september 1935 í Hafnarfirði og var elsta barnið af tíu. Hún ólst upp í fátækri sjómanna fjölskyldu. Faðir hennar var sjómaður og það hafði áhrif á fjölskylduna vegna þess hvað hann var lítið heima og var sem ókunnugur maður þegar kom að börnunum. Móðir hennar var af góðbændum sem fóru í gjaldþrot og hún sá um uppeldi barnanna. Guðrún fann til mikillar ábyrgðarkenndar og tók mikinn þátt í heimilisvinnu og uppeldi systkina sinna vegna þess að hún var hrædd við að missa foreldra sína (Dagný Kristjánsdóttir, 2005: 9,10).

Guðrún fór í kaþólskan skóla, Skóla Sankti Jósefssystra í Hafnarfirði. Þar lærði hún að enginn mundi færa henni neitt heldur þurfti hún að gera hlutana sjálf. Þetta viðhorf fannst henni mikilvægt að láta birtast í bókum sínum fyrir börn (Dagný Kristjánsdóttir 2005: 11).

1.4 Sagan um Jón Odd og Jón Bjarna

Fleiri bækur voru gefnar út um Jón Odd og Jón Bjarna en þær heita *Meira af Jóni Oddi og Jóni Bjarna* (1975) og *Enn af Jóni Oddi og Jóni Bjarna* (1980). Þær urðu einnig strax mjög vinsælar. Ólíkt barnabókum fyrri tíma, sem oft fjölluðu um munaðarlaus börn sem bjuggu við alkólisma eða upplifðu skilnað, þá voru bækur Guðrúnar hressandi vegna þess að þær fjölluðu um börn sem áttu dagslegt líf með pabba og mömmu sem glíma ekki við alvarleg vandamál og vinna bæði úti (Árman Jakobsson 2005 : 76).

Jón Oddur og Jón Bjarni kom út árið 1974. Skáldsagan fjallar um 6 ára íslenska tvíbura, þá Jón Odd og Jón Bjarna, sem búa í blokk í Reykjavík ásamt fjölskyldu sinni. Hún gerist sumarið áður en þeir byrja í grunnskóla. Í fjölskyldunni eru pabbi, mamma, Magga litla systir og Anna Jóna hálsystir sem er með

„unglingaveikina“. Einnig eru ráðskonan Soffía sem passar þá á daginn á meðan foreldrarnir vinna og svo amma þeirra sem þeir kalla ömmu dreka. Sagan er bráðfyndin, en í gegnum augu Jóns Odds og Jóns Bjarna skynjum við líka tilfinningar þeirra og fáum að vita þælingar þeirra um lífið.

Jón Oddur og Jón Bjarni var fyrsta sagan sem Guðrún Helgadóttir skrifaði fyrir börn. Guðrún eignaðist sjálf fjögur börn og skemmti þeim mjög oft með því að segja þeim fjörugar sögur. Í barnaafmæli árið 1973 sagði hún litlum gestum sínum sögur um tvíbura, þá Jón Odd og Jón Bjarna. Svo vildi til af í afmælinu var lítil stelpa sem var dóttir Silju Aðalsteinsdóttur en Silja var umsjónarmaður morgunútarps barnanna. Silja Aðalsteindóttir hafði áhuga á sögunum og þær voru lesnar upp í morgunstudinni skömmu síðar. Þessi útvarpslestur var upphafið að vinsældum Jóns Odds og Jóns Bjarna. Skömmu síðar var bókin gefin út af Valdimari Jóhannssyni sem vann í bókaútgáfunni Iðunni (Dagný Kristjánsdóttir 2005: 13).

Í eldri barnasögum voru samskipti barna og fullorðna ekki á sama hátt og í dag. Fullorðnir litu ekki á börn sem jafningja, en í sögum Guðrúnu eru bræðurnir hluti af fjölskyldunni og foreldrarnir eru bestu vinir þeirra (Ármann Jakobsson 2005: 79). Með því að skrifa þessa sögu sýnir Guðrún okkur hvernig var komið fram við börn í íslensku samfélagi á þessu tímabili. Hún hafði mjög góðan skilning á lesendum sínum og sýnir heim hinna fullorðna í gegnum barnsaugað (Ármann Jakobsson 2005: 90).

Guðrúnu tókst vel að skrifa þessar sögur sem eru enn eftir fjörutíu ár jafn skemmtilegar og fyndnar. Gott dæmi um þetta er þegar fötum þabba strákanna er stolið í sundlaug og hann verður að fara heim í lánuðum slopp. Strákunum finnst atburðurinn spennandi og þeir fara að velta því fyrir sér hvort það verði mynd af þabba þeirra í blaðinu, í engum fötum. Þegar þau koma svo heim úr sundlauginni, mæta þau að sjálfsögðu hneykslunargjörnu konunni á næstu hæð, sem starir á þabbann og fer svo beint í símann til að upplýsa alla um atvikið (33, 34).

2 Um þýðingar

2.1 Þýðingarkennningar

Eins og fjallað er um í Inngangi getur sögnin „að þýða“ þ.e. að snúa úr einu máli yfir á annað, haft nokkrar merkingar. Hún getur merkt útlekking á upprunalegum texta en einnig útskýring og gildi. Nauðsynlegt er fyrir þýðandann að skilja vel hvað felst í hugtakinu á mismunandi tungumálum þannig að marktectinn yfirfærir rétt. Latneska sögnin *transféro* (*trans* „yfir“ *ferre* „bera“) merkir að færa eitthvað yfir. Af þessu orði kemur enska sögnin *to translate* (**from** one language **into** another one) en

franska sögnin *traduire* er dregin af latneska orðinu *traducere* (sem merkir að færa **úr** einu máli **yfir** á annað). Í öðrum tungumálum svo sem þýsku eða dönsku á hinn bóginn er talað um tökuþýðingu s.s. á þýsku *übertragen-übersetzen* (**aus/von** einer Sprache **in** eine andere) og á dönsku *oversætte* (**fra** et sprog **til** et andet). Á íslensku er sögnin „að yfirfæra“ notuð í annarri merkingu en sögnin „að þýða“ (þýða e-ð **úr** einu máli **á** annað). Að þýða samsvarar ensku sögninni *to translate* (Jón G. Friðjónsson, 2006: 1). Fleiri þýðingarhugtök eru til eins og Ástráður Eysteinnsson útskýrir í bók sinni *Tvímæli* og vísar þar í greinina „On Linguistic Aspects of Translation“ eftir Roman Jakobson, en Jakobson greinir þýðingar í þrennt (1996: 27, 28):

1. Þýðing innan tungumáls (e. *intralingual translation*) þ.e. tiltekið efni er endurflutt í sama málkerfi t.d. þegar gömul saga er endursögð og löguð að breyttum aðstæðum en sama tungumál notað.
2. Þýðing milli tungumála (e. *interlingual translation*) þ.e. merkingar af einu tungumáli eru fluttar á annað mál.
3. Þýðing milli táknerfa (e. *intersemiotic translation*) þ.e. þegar boð eru endurflutt með öðrum tákni t.d. þegar saga er flutt sem látbragðsleikur eða tungumál þýtt á táknmál (Ástráður Eysteinnsson, 1996 : 27, 28).

Þýðing milli tungumála er algengust en mjög oft er ekki til fullt jafngildi og eitt hugtak getur verið þýtt með fleiri orðum en einu. Í bókinni *The Practices of Literary Translations* eftir Holman og Boase-Beier er bent á að þýðandinn verði að hugsa um öll skilyrði þýðingarinnar. Skiptir þá máli hvort félagsleg skilyrði eru til staðar og textinn sé í samhengi (e. *contextual*) við upprunalega textann. Einnig þarf að huga að því hvort innihaldið uppfylli skáldleg og venjubundin (e. *conventional*) skilyrði, eða málvísindaleg og formleg. Öll þessi skilyrði hjálpa þýðandanum að nota ímyndunaraflíð (Holman & Boase-Beier, 1999: 13).

Það er hlutverk þýðandans að vera skapandi í verki, til þess að missa ekki af t.d. stíl og hómur frumtextans. En á sama tíma á hann að virða málfræðireglur og menningu í markmálinu. Hlutverk hans er einnig að leika sér með orðin, setja þau í rétta röð til þess að lesandinn skilji verkið. Þannig fer þýðandinn áfram skref fyrir skref. Í bókinni *Tvímæli* birtir Ástráður Eysteinnsson líkan eftir Eugene Nida sem sýnir þetta þýðingarferli (Ástráður Eysteinnsson, 1996: 107):

Fyrst verður þýðandinn að lesa og skilgreina textann. Svo getur þýðingarferlið farið af stað en áður en markttextinn verður fullbúinn, verður þýðandinn að uppfylla margskonar skilyrði til þess að markttextinn verði skiljanlegur fyrir lesendur. Þetta er tímafrek og nákvæm vinna.

Þegar þýtt er fyrir börn er sömu aðferðum beitt, en þrátt fyrir það er öðruvísi og erfiðara að þýða bækur fyrir börn, og spyrja má af hverju? Hér á eftir mun ég reyna að svara þessari spurningu með því að skoða nánar ákveðin vandamál sem upp komu í þýðingunni.

2.2 Þýðing nafna

Í sögu Guðrúnar koma fram mörg nöfn og örnefni. Þýðing nafna er flókin og er vandamál í öllum textum sem við þýðum. Í grein sinni *On translating proper names* skiptir Theo Hermans þýðingu fornafna í fjóra hópa (Fernandes 2006:49):

- A) Að afrita nafnið, þannig að nafnið verður eins í marktöxtanum og í frumtextanum.
- B) Aðlögun eða umritun nafnsins (t.d. Þingvellir á íslensku en Thingvellir á ensku).
- C) Að skipta um nafn (t.d. í enska sjónvarpsþættinum Bubbi byggir heitir ein aðalpersónan Wendy en hún heitir Zoé á frönsku og Selma á íslensku).
- D) Að þýða nafn sem hefur merkingu (t.d. Snow White á ensku verður Blanche-Neige á frönsku en Mjallhvít á íslensku).

Einnig bendir Theo Hermans á tvær aðferðir í viðbót, sem eru annars vegar að taka nafnið úr marktöxtanum og hins vegar að skipta fornafni yfir í nafnorð eða setja innskot.

Við skulum skoða hvernig þessar aðferðir virka með nöfnin Jón Oddur og Jón Bjarni. Byrjum á því að skoða möguleikana sem felast í aðferð B.

Aðferð B, að aðlaga nöfnin, gæti verið góður kostur vegna þess að hún hjálpar börnunum að lesa erlend nöfn. Aðferð B hjálpar því börnunum að bæta við þekkingu sína. Í bók sinni *Translating for Children* segir Riitta Oittinen að Göte Klinberg og Zohar Shavit séu sömu skoðunar þ.e. að nöfn eigi að vera aðlöguð en ekki þýdd. Telja Klingberg og Zohar að í þýðingu nafna felist vanmat á börnum og texta höfundarins sé sýnd óvirðing (Oittinen 2000 : 88), og að við verðum að athuga hvort aðlögun sé hæfileg og nothæf fyrir skilning barna.

Í minni þýðingu aðlagaði ég nokkur nöfn. Sem dæmi má taka nafnið Nordurmyri. Ég ákvað að skipta „ð“ sem er ekki til í franska stafrófinu, fyrir „d“ og skrifaði Nordurmyri til þess að einfalda lesningu. Þessa aðferð hef ég líka notað fyrir nöfnin Vatnajökull og Vífilsfell með því að sleppa loka-l í nöfnunum. Annað dæmi varðar nafnið Grafningur. Franska er tungumál sem fallbeygist ekki. Nafnið Grafningur sem kemur fyrir í þolfalli með greini í frumtextanum, „Grafninginn“, en ég nota nefnifall án greinis, „Grafningur“, í marktöxtanum. Ef við lítum nú aftur á nöfnin Jón Oddur og Jón Bjarni, þá er flóknara að aðlaga þau. Fyrst ætlaði ég að setja i eða y til þess að geyma hljóðið (j) þannig Jón Bjarni gæti verið Yon Biarni (jō b: zarni) á frönsku. En með því að gera það, þá er ég að breyta nöfnunum Jón og Bjarni, og Biarni er jafn erfitt að lesa.

Aðferð C, að þýða nöfnin, er ekki góður kostur. Þessi aðferð vanmetur börn almennt en þau eru ávallt mjög fljót að læra ný nöfn. Í grein sinni *Why Change Names? On the Translation of Children's Books* bendir Akiko Yamazaki á að hann sé algjörlega mótfallin því að þýðendur breyti nöfnum í barnabókum vegna skorts á þekkingu barna á menningaratriðum í öðrum löndum. Hún nefnir dæmi um bókina *Emil í kattholti* eftir Astrid Lindgren þar sem aðalpersónan heitir Emil. Nafn aðalpersónunnar í þýsku útgáfunni, sem hún las þegar hún var 9 ára, var Michel. Henni fannst eins og það væri búið að plata hana. Hún kemur líka með annað dæmi. Í ensku útgáfunni af *Emil und die Detektive (Emil and the Detectives)* eftir Erich Kästner eru nöfn aðalpersónanna ekki þýdd en nöfn aukapersónna eru þýdd, t.d. Krummibiegel verður Krumm og Zerlett verður Meyers (Yamazaki 2002: 53, 54).

Að þýða nöfn eins og Emil í Michel getur verið truflandi fyrir börn og hjálpar þeim ekki að bæta við þekkingu á öðrum tungumálum. Ef íslensku nöfn tvíburanna væru þýdd, þá gæti nafnið Jón verið Jean sem er jafngildi á frönsku en það eru ekki til jafngildi nafnanna Oddur og Bjarni. Ef þessi nöfn væru þýdd þá þyrfti að nota nöfn sem eru algeng á frönsku, hugsanlega Jean-Pierre og Jean-Luc. Þessi nöfn eru algjörlega breytt og mjög ólík nöfnunum í frumtextanum.

Aðferð D á ekki við nöfnin Jón Oddur og Jón Bjarni vegna þess að þau hafa ekki merkingu.

Ef notuð er aðferð A, s.s. að afrita á nöfnin þannig að nöfnin séu alveg eins í frumtextanum og marktöxanum, verður Jón Bjarni (jon bjar:tnl) (ʒɔ b: zarni) og Jón Oddur (jon ɔ:t.yr) (ʒɔ odyr) á frönsku. Þessi framburður er frekar erfiður á frönsku en ég tel hann besta kostinn því þannig er borin meiri virðing fyrir texta höfundar og einnig fyrir börnunum.

Þar sem nöfnin Jón Bjarni og Jón Oddur eru ekki til á frönsku, ekki eru til jafngildi og þau hafa ekki merkingu, finnst mér betra að halda nöfnunum eins og þau eru í frumtextanum en að laga þau samt með því að nota sérhljóðið O en ekki Ó. Sérhljóðið Ó var tekið í burtu til að auðvelda framburð og lestur fyrir börnin.

2.3 Húmor

Bókin skiptist í átján kafla og í hverjum þeirra er sagt frá skemmtilegu atviki í lífi bræðranna og sagan í heild er afar myndin. Húmorinn er stór hluti af sögunni og er eitt flóknasta atriðið að þýða vegna þess að við þurfum að þekkja vel heim barnanna og hvernig þau hugsa. Henri Bergson segir í bókinni sinni *Le rire* (Hláturinn) að grín hafi mismunandi form og nefnir þar til dæmis orðagrín, aðstæðnagrín og skapgerðargrín. Húmor höfðar til fólks en breyttist eftir þroska þess (Bergson 1988: 85-100). Þess vegna verðum við að nota efni sem er kunnuglegt og nálægt börnum þegar bækur eru skrifaðar fyrir þau. Þegar fjallað er um alvarlega atburði eða atvik, þá hjálpar húmorinn börnunum að gera ekki of mikið úr aðstæðunum.

Í greininni „L'art de la traduction de l'humour dans la littérature pour enfants“, skilgreina Zeynaligargari og Alavi (Zeynaligargari 2011: 31) fjórar tegundir af húmor fyrir börn:

- A) Líkamlegur húmor, þar sem grínið varðar líkamann. Þessi tegund af húmor er oft notuð fyrir 5 til 7 ára börn og kemur fram í Jóni Oddi og Jóni Bjarna: „Alltaf þegar hann horfði svona beint framan í Jón Odd og var búinn að hugsa, rann annað sjáaldrið ískyggilega mikið í áttina að nefinu.“ (8).
- B) Aðstæðnahúmor þar sem óhefðbundnar aðstæður gera textann skemmtilegan. Dæmi um þessa tegund húmors er í kaflanum „Og pabbi og mamma fóru með krakkana í sundlaugina“. Þegar pabbi fer í fataklefa til að klæða sig eftir sundið, þá finnur hann ekki fötin sín, en þeim hefur verið stolið. Allir fara heim en pabbi er í slopp og að sjálfsögðu mæta þau konunni sem býr á næstu hæð. Þetta atriði er

mjög fyndið því það er frekar þínlegt að vera allsber í slopp og mæta þessari konu sem hugsar mikið um siðferði og hringir þar að auki strax í alla til að láta vita (33, 34).

- C) Húmor sem er falinn inni í umræðum textans. Húmor af þessu tagi er notaður fyrir börn sem hafa skilning á hvað liggur að baki húmors og ná að tengja sig við það sem er á bak orðanna. Dæmi er að finna í sögunni þegar strákarnir eru að velta fyrir sér hvað margir peningar voru í skálinni í gróðurhúsinu og fara fram hjá kirkjunni sem er búíð að byggja: „Og svo er búíð að byggja hana, sagði Jón Bjarni raunamæddur. Og skömmu seinna óku þau framhjá annarri kirkju. Heldurðu að þetta sé hægt, sagði Jón Bjarni“ (23).
- D) Grín persónanna. Persónur textans gera það sem má ekki. Þessi húmor er flóknari að nota í textum barna, og höfundur setur aðalpersónurnar í aðstæður sem eiga að þróast eftir aldri barns. Hér má nefna dæmi í sögunni þegar strákarnir eru komnir í gróðurhús og reyna að stela peningasjóð fyrir kirkjubygginguna en pabbi þeirra kemur og stöðvar þá (22). Lesendur skilja alveg að það er bannað að stela en aðstæður gera þetta atvik skemmtilegt. Tvíburunum finnst spennandi að ná peningum með því að teygja sig ofan í tjörn en átta sig ekki á að þessir peningar eru handa kirkjunni.

Hlutverk þýðandans er að þýða frumtextann eins nákvæmlega og hægt er. Þegar húmor er þýddur er það mjög erfitt og stundum jafnvel ómögulegt að þýða nákvæmlega vegna þess að fengist er við ólík mál og menningu. Þýðandinn verður að finna jafngildi og víkja örlítið frá frumtextanum. Hann getur því ekki þýtt textann orð fyrir orð heldur verður hann að leitast við að þýða merkinguna í staðinn til þess að markttextinn verði skiljanlegur fyrir lesendur. Riita Oittinen segir að í þýðingum fyrir börn felist meira en að þýða orð og að góð þýðing snúist um túlkun þýðandans á textanum (Oittinen 2000: 97). Samkvæmt Eugene Nida, sem þróaði stefnu sem hann setur fram í grein sinni „The Priority of Dynamic Equivalence“, sé þýðandinn bæði frumtakandi og viðtakandi. Hann er viðtakandi þar sem hann fær skilaboð frá frumtextanum en verður frumtakandi í markttextanum þar sem hann ritar nýjan texta. Til þess að þýðingin sé góð verður þýðandinn að fara eftir því sem er ólíkt í menningu og máli textanna til að fá sömu niðurstöðu í báðum textunum (Nida 1982: 22-25).

Fyrstu erfiðleikarnir sem upp komu hjá mér í þýðingarferlinu voru í þessari setningu: „Amma dreki. Nafnið var þannig til komið að amma talaði stundum í

útvarpið og þá var alltaf sagt: Næst á dagskránni er erindi: Margrét Hjálmarsdóttir erindreki...“ (8). Setningin var þýdd þannig: „Mamie **revenante**. Le nom venait du fait que, parfois, mamie intervenait á la radio et il était toujours dit: Á suivre au programme, une discussion: Margret Hjalmarsdottir, **intervenante**, parle de... “. Hér leikur höfundur sér með orðin, en „dreki“ er **dragon** á frönsku en „erindreki“ getur verið meðal annars **intervenante, porte-parole**. Ekki var hægt að fara nákvæmlega eftir frumtextanum, en til þess að halda umgjörðinni, ákvað ég að leika mér með endurtekningu endingar orðsins **revenante** þannig að orðið „dreki“ verður **revenante** á frönsku sem þýðir „draugur“ og „erindreki“ **intervenante** sem hefur sömu merkingu í frumtextanum og marktöxtanum.

Hinir erfiðleikarnir komu upp í kaflanum „Í grænu og rauðu lyngi“. Fjölskyldan er í útilegu og pabbi er að grilla pylsur. Setningin hljómar þannig: „Amma sagði að pylsur væru ekki matur en hún borðaði samt eina, með engu!“ (25). Setninguna sjálfa er ekki erfitt að þýða nema hún endar á „með engu“. Hér er vísað til íslenskra menningaratriða þar sem Íslendingar fara í pylsuvagn og panta oft eina pylsu með öllu. Ef setningin væri þýdd í marktöxtanum eins og hún er skrifuð í frumtextanum, þá hljóðaði hún eitthvað á þessa leið: „mamie dit que les saucisses n'étaient pas de la nourriture mais elle en mangea quand même une, sans rien!“ Við þetta missir textinn marks og húnurinn sem er falinn í orðunum hverfur því að „sans rien“ vísar ekki til menningaratriðis í marktöxtanum.

Í hverju landi tengist húnurinn menningu landsins og umhverfis. Þess vegna hefur hvert land sinn húnur og fólk hlær af mismunandi ástæðum sem tengjast sögu, menningu, trú og samfélagi landsins (Zeynaligargari 2011: 55). Vegna þess að grillaðar pylsur eru mjög oft borðaðar með Dijon sinnep í Frakklandi, er setningin þýdd þannig: „Mamie dit que les saucisses n'étaient pas de la nourriture mais elle en mangea quand même une, sans moutarde!“

3 Málfræðierfiðleikar

Í þessum kafla er fjallað um erfiðleika í málfræði. Sérstakar málfræðireglur eru í hverju tungumáli og til þess að marktöxtinn sé skiljanlegur verður að aðlaga hann að reglum markmálsins. Málfræði er mikilvægt atriði í þýðingum vegna þess að hún gefur textanum merkingu. Í grein sinni „Grammar Has Meaning“ segir Eugene Nida að það skipti máli að horfa ekki á málfræðireglur bara sem reglur heldur sem eitthvað merkingarbært. Orðaröð er álíka þýðingarmikil vegna þess að hún breytir merkingu setninga (Nida 1982: 35, 36).

Munur á málfræði getur verið mikill á milli tveggja tungumála. Munurinn á franskri og íslenskri málfræði kemur fyrst og fremst fram í beygingu fallorða. Franskan fallbeygist ekki þó hún hafi gert það í „gamla daga“ þegar hún var undir áhrifum latínu (Grévisse 1986: 10-15). Í staðinn eru notaðar forsetningar í byggingu setninga og setningarnar eru því almennt langar. Íslenskan er hins vegar beygingamál og setningarnar eru oft stuttar. Þau föll sem eru notuð eru nefnifall, þolfall, þágufall og eignarfall og gefa þau vísbendingar um samband orðs við önnur orð innan setningarinnar (*Íslensk orðabók*).

Þó málfræðin hafi ekki verið mikið vandamál í þýðingarferli þá mun ég taka til umfjöllunar nokkur dæmi sem kröfðust sérstakrar athygli fyrir skilning lesenda.

3.1 Að fara fram og að fara upp

„Við förum fram, sagði Jón Bjarni. Við förum fram og skoðum tertuna betur.“ (8) Hér er gefið í skyn að strákarnir ætla fram á gang eða í eldhúsið. Til þess að gera marktítt skiljanlegan þurfti að skýra hvert nákvæmlega strákarnir voru að fara. Setningin var þýdd þannig: „Allons dans la cuisine, dit Jon Bjarni. Allons dans la cuisine et regardons le gâteau d’un peu plus près.“

„Þeir lágu þegjandi og heyrðu umgang frammi“. (10)

Hér var notuð sama aðferð og í setningunni fyrir ofan og setningin var þýdd: „Ils s’allongèrent silencieusement et entendirent du bruit dans le couloir.“

„Ó, nú man ég eftir einu, sagði Jón Bjarni allt í einu. Ég þarf að fara upp.“ (17)

Hér er gefið í skyn að Jón Bjarni vill fara aftur í húsið og var setningin þýdd þannig: „Oh, il me revient un truc, dit Jon Bjarni tout à coup. Je dois retourner à la maison.“

3.2 Samræming fleirtölu og eintölu

„En stundum stálust þeir til að totta svolítið snuddurnar hennar Möggu þegar enginn sá til, þó að hún væri oftast ferlega sóðaleg, öll rennblaut út úr henni Möggu og útötuð í einhverju rusli.“ (17)

Málfræðilega var þessi setning áskorun að þýða yfir á frönsku vegna þess að frumlagið er í fleirtölu í byrjun en endar í eintölu í aukasetningunni. Þetta var svolítið ruglingslegt því að ég hélt fyrst að „hún“ væri Magga en ekki snuddan, sem gerði merkinguna enn flóknari. Málfræðilega gengur þessi setning ekki á frönsku, þar sem frumlag sem er eins í aðalsetningu og í aukasetningu á að vera í sömu tölu og kyni. Hér hefur verið ákveðið að hafa alla setninguna í fleirtölu vegna þess að hún byrjar með frumlag í fleirtölu: „Mais parfois, ils volaient les tututes de Magga pour les sucer

un peu quand personne ne regardait, même si elles étaient souvent terriblement sales, toutes dégoulinantes de la bouche de Magga et pleines de saleté.“

Einnig var ein áskorun í viðbót í þessari setningu: „út úr henni Möggu“. Hér er átt við „út úr munni Möggu“ og það þurfti að skýra í franska textanum með „de la bouche de Magga“ til þess að textinn yrði skiljanlegur.

3.3 Viðtengingarháttur

Í íslenskri málfræði eru sex hættir sem skiptast í þrjá persónuhætti og þrjá fallhætti. Viðtengingarháttur tilheyrir hópi persónuhátta og beygist því eftir persónum. Í íslensku er viðtengingarháttur nánast alltaf notaður í óbeinni ræðu (Jón Friðjónsson 1989: 24, 37). Í frönsku voru einu sinni til sjö hættir en í dag er skilyrðisháttur fallinn inni framsöguhátt, sem skiptist í níu tíðir, þannig að hættirnir eru sex í dag. Viðtengingarháttur er til í frönsku en hefur ekki sömu merkingu (Arrivé 1997: 155).

Skilyrðisháttur eða skildagatíð eins og hún kallast í dag er notaður í sömu merkingu og viðtengingarháttur í íslensku þannig að í sögninni felst eitthvað sem er hugsað, óraunverulegt eða æskilegt en í óbeinni ræðu samræmist hátturinn merkingu aukasetningar. Skilyrðisháttur er staðgengill framtíðar þegar horft er á atburðarás út frá þátíð en viðtengingarháttur kemur ekki fyrir í atburðarás. Hann getur verið notaður sem skipun eða ósk (Arrivé 1997: 148, 158-159), eins og sést þegar skoðuð er setningin „mamma sagði henni að hún vildi helst að hún kæmi með þeim en Anna aftók það“ (16). Í þessari setningu kemur fyrst framsöguháttur í þátíð (sagði) og svo tvisvar viðtengingarháttur í þátíð (vildi og kæmi). Eftir frönskum reglum um samkomulag tíða og hátta var setningin þýdd sem „maman lui dit qu'elle préférerait qu'elle vienne avec eux mais Anna Jona refusa.“ Fyrst var notaður framsöguháttur þátíðar (passé simple, dit) svo skilyrðisháttur nútíðar (préférerait) og svo í lokin viðtengingarháttur nútíðar (vienne).

4 Lokaorð

Barnabókmenntir hafa þróast mikið síðustu aldirnar og sérstaklega síðustu áratugina. Fyrstu dæmisögunar, sem höfðu sérstaklega til barna, birtust í Frakklandi og Englandi á 17. öld. Þegar íslenskar barnabókmenntir eru hins vegar skoðaðar, sést að þær eru tiltölulega nýtt fyrirbæri og fyrstu barnabækur komu út fyrir 200 árum.

Það var svo um 1970 sem „skandinaviska bylgjan“ barst til Íslands og barnabókmenntir byrjuðu að breytast með útgáfu léttari sagna. Þegar bækur Guðrúnar Helgadóttur um Jón Odd og Jón Bjarna komu út árið 1974 fjölluðu íslenskar

barnabækur almennt um þungmálefni úr raunveruleikanum og sögusviðið var landsbyggðin frekar en Reykjavík. Sagan um tvíburana var hins vegar mjög skemmtileg þar sem hún fjallaði um léttvæg mál og gerðist í Reykjavík.

Það er margt sem einkennir þessa sögu, ekki síst húmorinn, sem gegnir stóru hlutverki. Til þess að þýða húmor, sem er oft tengdur við menningu, þá er ekki nóg að þýða bara orðin, það verður að þekkja vel markmálið. Eugene Nida bentir á að til þess að þýðing sé góð, verður þýðandinn að fara eftir því sem er ólíkt í menningu og máli textanna. Þegar rætt er um barnabókmenntir, þarf þýðandinn sjálfur að hafa góðan húmor og að finna barnaorð eða orð sem börnin skilja og nota uppbyggingu setninga sem er einföld.

Að þýða húmor er flókið ferli, en þýðing nafna er ekki síður flókin. Þýðing nafna er einn þeirra þátta sem kröfðust sérstakrar athygli. Var horft til hugmynda sem Theo Hermans (Fernandes 2006:49) hefur sett fram, en hann vísar til þess að fjórar almennar aðferðir séu til í þýðingum á nöfnum. Aðferðir sem miðast við að afrita nafn og aðlaga eða umrita nafn eru góðir kostir. Þannig bera þýðingar virðingu fyrir höfundinum og börnunum. Með því að skipta um nafn og setja kunnuglegt nafn í staðinn erum við annars vegar að auðvelda lesturinn fyrir börn en hins vegar felst í því vanmat á þeim. Börn eru fljót að læra og best er að hafa nöfn í marktöxtanum eins og í frumtextanum.

Þýðing á barnabókmenntum er bæði erfið og áhugaverð en einnig skemmtileg. Börn hafa ekki sama skilning á heiminum og fullorðnir og til þess að bera virðingu fyrir þeim verður þýðandinn að þekkja þeirra heim vel. Einnig þarf hann að gæta þess marktöxtinn sé skiljanlegur fyrir þau en textinn á að vera jafn nákvæmur og frumtextinn. Hlutverk þýðandans er mikilvægt því aðkoma hans hefur áhrif á marktöxtann og því er mikilvægt að þýðandinn átti sig á því fyrir hvern hann er að þýða.

Heimildaskrá

- Ármann Jakobsson. 2005. „Að kunna sér hóf í alvörunni: Þegar nútíminn kom með tvíbúrum inn í íslenskar barnabókmenntir“. Í *Guðrúnarhúsi*, bls. 74-92. Ritstj. Brynhildur Þórarinsdóttir og Dagný Kristjánsdóttir. Vaka-Helgafell, Reykjavík.
- Arrivé, Michel. 1997. *Bescherelle. La conjugaison pour tous*. Hatier, Paris.
- Ástráður Eysteinnsson. 1996. *Tvímæli – Þýðingar og bókmenntir*. Bókmenntafræðistofnun Háskólaútgáfan, Reykjavík.
- Bergson Henri. 1988. *Le rire*. 4. útgáfa. Quadrige/PUF, Paris.
- Boase- Beier, Jean og Michael Holman. 1999. *The Practices of Literary Translation*. Biddles limited, Guildford, Surrey, UK.
- Brown, Penelope E. 2011. *A Critical History of French Children's Literature*. Volume two: 1830-Present. Taylor & Francis, New York.
- Dagný Kristjánsdóttir. 2005. „Börn þurfa sögur og sögur þurfa börn“. Í *Guðrúnarhúsi*, bls. 9-32. Ritstj. Brynhildur Þórarinsdóttir og Dagný Kristjánsdóttir. Vaka-Helgafell, Reykjavík.
- Fernandes, Lincoln. 2006. „Translation of Names in Children's Fantasy Literature: Bringing the Young Reader into Play“. Sótt 16. nóvember 2012 af: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.134.7754&rep=rep1&type=pdf>
- Grévisse, Maurice og André Goose. 1986. *Le bon usage*. 12. útgáfa. Duculot, Paris-Gembloux.
- Guðrún Helgadóttir. *Jón Oddur og Jón Bjarni*. 2007. Sjötta útgáfa. Vaka-Helgafell, Reykjavík.
- Jón G. Friðjónsson. *Þýðingar*. Kennsluhefti. Háskóli Íslands, haustmisseri 2006.
- Jón Friðjónsson. 1989. *Samsettar myndir sagna*. Málvísindastofnun Háskóla Íslands, Reykjavík.
- Mason, Germaine. 1959. *A Concise Survey of French Literature*. Arthur Barker, London.
- Mörður Árnason. 2002. *Íslensk orðabók*. Þriðja útgáfa, aukin og endurbætt. M-Ö. Edda, Reykjavík.
- Nida, Eugene A. 1982. *The Theory and Practice of Translation*. The United Bible Societies, E. J. Brill, Leiden.

Oittinen, Riita. 2000. *Translating for Children*. Garland Publishing, New York & London.

Silja Aðasteinsdóttir. 1981. *Íslenskar barnabækur 1780-1979*. Mál og Menning, Reykjavík.

Silja Aðalsteinsdóttir. 1999. „Íslenskar barnabækur“. *Raddir barnabókanna*. Mál og Menning, Reykjavík.

Yamazaki, Akiko. 2002. „Why translating names? On the translation of children's books“. *Children's Literature in Education*, bls 53-62. 33 : 1. Sótt 16. Nóvember 2012 af: <http://link.springer.com/article/10.1023/A%3A1014467726005>

Zeynaligargari, Sevil og Farideh Alavi. 2011. „L'art de la traduction de l'humour dans la littérature pour enfants: la traduction du Petit Nicolas en persan“. Sótt 12. febrúar 2015 af: <http://traduire.revues.org/243#tocto1n5>

Þýðingin

Jon Oddur et Jon Bjarni

Quand Jon Oddur et Jon Bjarni s'étaient couchés tôt et maman recevait des invités

Jon Oddur et Jon Bjarni étaient couchés chacun dans leur lit et n'arrivaient pas à s'endormir. Parfois, ils trouvaient terriblement ennuyeux d'aller au lit, surtout lorsque maman se dépêchait de les coucher. Elle respirait alors si vite et était d'une telle rapidité que les frères savaient ce qu'il se passait: elle attendait des invités. Elle avait, qui plus est, oublié d'envoyer Jon Bjarni se brosser les dents ce soir. Il n'y avait aucun espoir qu'ils puissent s'endormir.

Jon Bjarni, est ce que je peux venir te voir? Demanda Jon Oddur misérablement. Je m'ennuie tellement.

Jon Bjarni s'ennuyait aussi. Il était super content d'avoir Jon Oddur auprès de lui. C'est toujours mieux de s'ennuyer à deux.

Nous sommes extrêmement tristes, dit Jon Bjarni.

Pourquoi est-ce que tes pieds sont si froids? Demanda Jon Oddur.

C'est à cause de maman, dit Jon Bjarni. Elle n'a pas eu le temps de les frotter ce soir quand je me suis couché. C'est tout de sa faute. Même si on ne peut l'affirmer. Je pense que c'est à cause de ça.

Tristes, ils regardaient le plafond.

Jon Bjarni, est-ce que tu as vu le gâteau? Le gâteau que les invités doivent manger?

Oui, j'ai essayé de ne pas le regarder mais ce n'était pas possible autrement. Quel beau gâteau. J'aimerais être un invité.

Les frères se turent un petit moment. Ils s'ennuyaient encore et encore. Les pieds de Jon Bjarni étaient de plus en plus froids.

Tout à coup, Jon Bjarni se redressa à moitié.

C'est décidé. Il regarda Jon Oddur droit dans les yeux. Lorsqu'il regardait Jon Oddur comme ça, droit dans les yeux, et qu'il avait fini de réfléchir, l'une de ses

pupilles partait dangereusement en direction de son nez. Il avait, il faut dire, un œil qui louchait un peu. Ca devait se soigner plus tard et Jon Oddur trouvait ça dommage car il y avait toujours quelque chose d'amusant lorsque Jon Bjarni louchait.

Allons dans la cuisine, dit Jon Bjarni. Allons dans la cuisine et regardons le gâteau d'un peu plus près.

Ils se glissèrent discrètement en dehors de leurs lits et enfilèrent leurs chaussons. Puis ils se faufilèrent dans le couloir. Ils entendirent la voix de mamie depuis le salon. Elle parlait très fort, mamie. Les frères avaient deux grand-mères; celle-ci, ils l'appelaient mamie revenante mais maman le leur interdisait chaque fois qu'elle les entendait le dire. Mamie revenante. Le nom venait du fait que, parfois, mamie intervenait à la radio et il était toujours dit: À suivre au programme, une discussion: Margret Hjalmarsdottir, intervenante, parle de... et mamie ne parlait pas de petites choses. Mais c'était pour sûr, le travail d'une intervenante de parler encore et encore. Mamie revenante était une intervenante talentueuse. Lorsqu'elle parlait, on n'entendait rien d'autre qu'elle et c'était pour ça que personne n'entendit les frères se faufiler dans la cuisine.

Sur la table de la cuisine, se tenait le gâteau dans toute sa splendeur. Il était très épais, avec de la confiture de fraises, et des fraises sur le dessus. Il y avait, tout autour, des fruits en morceaux.

Il n'en restera plus demain, dit Jon Oddur lugubrement. Il fixa le gâteau avec des yeux tristes.

Nous pourrions en manger tout de suite, dit Jon Bjarni avec appétit et déglutit. Il regarda son frère en louchant un peu.

Jon Oddur sentit qu'il avait des papillons dans le ventre. Il avait du mal à respirer.

Jon Bjarni attrapa deux petites assiettes et un couteau.

Après quelques difficultés, un morceau de gâteau se trouvait dans leur assiette.

Mange, dit Jon Bjarni.

Ils n'avaient jamais goûté à un aussi bon gâteau. Ils mangèrent en silence et petit à petit la confiture de fraises remontait sur leurs joues. Ce gâteau était si bon qu'on ne pouvait en être rassasié. Il fondait dans la bouche et on en voulait toujours plus. Et ils se servirent encore. Et encore. Ils en mangèrent jusqu'à ce qu'ils furent enfin rassasiés. Ils regardèrent alors et le gâteau était étalé devant eux, ou du moins ce qu'il en restait.

Ils se regardèrent. Jon Bjarni avait le visage pâle.

Viens, dit il.

Ils se faufilèrent de la même façon qu'ils étaient venus. Ils grimperent silencieusement dans leur lit.

Est- ce que tu ne l'as pas trouvé bon ? demanda Jon Oddur.

Je dors, dit Jon Bjarni.

Ils étaient couchés silencieusement et entendirent du bruit dans le couloir. C'était certainement les invités qui arrivaient. Le brouhaha et les rires parvenaient jusqu'à eux.

Ouin, ouin, ouiiiiin, entendit-on tout à coup depuis la chambre d'à côté. Magga avait envie de faire pipi. Elle était étrange, Magga. Elle avait toujours besoin de faire pipi à la même heure, même si elle était endormie. Et elle criait alors comme le chat de Polo, le voisin de palier, lorsqu'il lui tirait sur la queue.

Ils entendirent que maman venait en courant, puis qu'elle attrapait le pot et tout ce qui s'ensuivait. Qu'est- ce qu'elle pouvait être casse-pieds, Magga. Mais peut-être que ça s'arrangerait plus tard. Ce qu'elles sont embêtantes les filles lorsqu'elles ont 3 ans et doivent toujours faire pipi!

Les frères retenaient leur souffle. Ils savaient que maman viendrait les voir par la même occasion.

La porte s'ouvra et ils firent semblant de dormir. Jon Bjarni avait appris à Jon Oddur comment respirer profondément lorsqu'ils voulaient faire semblant de dormir. Ils respiraient profondément. Ils sentaient la bonne odeur de maman. Il y avait toujours une bonne odeur qui se dégageait de maman lorsqu'elle recevait des invités ou quand elle sortait.

Elle marcha jusqu'au lit de Jon Bjarni, se pencha au-dessus de lui et s'apprêta à le border un peu mieux. Puis elle aurait dû l'embrasser sur la joue comme d'habitude. Mais elle ne le fit pas. Elle cria et resta immobile un instant. Puis, elle courut dans le couloir. Jon Oddur remonta sa couette sur sa tête. Il ne comprenait pas du tout ce qu'il se passait. Peut-être que Jon Bjarni était mort dans son lit. Jon Oddur s'imaginait la boîte dans laquelle il serait mis lors de son enterrement. Il avait enterré si souvent des oiseaux morts. Il sentit les larmes qui commençaient à couler sur son nez et dans son lit sous sa couette.

Puis, des pas se firent entendre à nouveau et papa et maman entrèrent ensemble dans la chambre précipitamment.

Regarde-le ! S'écria maman.

Jon Oddur oublia qu'il dormait. Il se releva et fixa son frère. Puis il comprit tout. Le visage de Jon Bjarni était tout rouge. Comme s'il était ensanglanté. Papa se pencha, lui frotta le visage et inspecta son nez. Il observa Jon Bjarni, puis se lécha les doigts. Le visage de Jon Bjarni était drôlement bizarre.

Le visage de papa avait aussi une expression bizarre. Va dans la cuisine et vérifie le gâteau, dit papa à maman. Puis, on entendit maman crier encore plus fort. Elle se précipita dans le couloir.

Jon Oddur passa la main involontairement sur son visage. Sa main était rouge vive. La housse de couette était aussi toute rouge.

Maman entra à nouveau dans la chambre. Elle allait se mettre à pleurer. Petits... Petits garnements que vous êtes, dit maman en sanglotant. Mamie était à présent ici. Papa se trouvait entre les deux femmes et ne savait pas quoi dire.

Doux Jésus, que dois-je faire ? se plaignait maman.

Mamie prit une profonde inspiration. L'insolence des adolescents de nos jours est impossible... commença-t-elle à dire.

Oh, chère mère, ce ne sont pas des adolescents, dit papa.

Jon Oddur se faufila hors de son lit et alla dans celui de son frère. Ils se tenaient tous les trois au-dessus d'eux- maman, papa et mamie revenante- et fixaient les coupables avec un regard furieux.

Jon Oddur, suppliant, regardait maman et dit finalement : pardonne-nous, pardonne-nous tous les deux !

Et quand ils les regardaient l'un après l'autre, leur visage maquillé de rouge et misérables, les larmes aux yeux, ils ne purent faire autrement que d'adoucir leur regard.

Regardez-vous, dit papa.

Et tout à coup, ils se mirent à rire. Ils se tenaient là et riaient comme des idiots. Qui peut comprendre les adultes ?

Avant que les frères n'aient le temps de se remettre de leurs bêtises, les invités étaient aussi entrés dans la chambre et riaient encore plus bêtement. Un homme allait mettre une friandise dans la bouche de Jon Bjarni mais ce dernier pinça les lèvres car il ne voulait rien de tout ça.

Habituellement, les frères n'avaient rien contre les friandises et en recevaient moins qu'ils en auraient voulu. Mais ce soir, tout tournait à l'envers. Maman riait et

pleurait tour à tour, était gentille au lieu d'être en colère, mamie revenante restait muette et ils n'avaient pas du tout envie de friandises. Ils s'enroulèrent ensemble dans le lit. Les pieds de Jon Bjarni étaient devenus froids comme des bâtonnets de glace.

Puis, cet étrange attroupement commençait à se disperser. Les invités allaient dans le salon, en riant et bavardant et finalement, maman était la seule qui restait. Elle leur nettoya le visage avec un gant humide. Elle était redevenue douce, enleva toute la confiture de fraises sur eux puis les borda en s'appliquant bien. Qui plus est, elle frotta les pieds de Jon Bjarni sous la couette.

Ecoute, dit Jon Bjarni en reniflant.

Quoi, mon ami ? dit maman.

Si tu n'avais pas oublié ça ce soir... enfin de frotter mes pieds...

Alors quoi, dit maman.

Jon Bjarni continua : alors ça ne serait jamais arrivé, cette histoire avec le gâteau.

Ah bon ? dit maman.

Avec Jon Oddur, nous nous serions endormis tout de suite et n'y aurions même pas pensé. Personne ne mange du gâteau pendant son sommeil.

Maman rit. Tout le monde ne vole pas du gâteau avec des pieds froids, dit-elle et pinça le nez de Jon Bjarni. Puis elle les embrassa tous les deux et sortit.

Jon Oddur et Jon Bjarni s'endormirent après un court instant.

Puis c'était le départ en voyage avec mamie revenante

Jon Oddur et Jon Bjarni habitaient dans un immeuble récent. C'était beaucoup plus drôle que d'habiter au sous-sol chez mamie revenante. Là-bas, il n'y avait pas d'enfants, juste de vieux hommes et de vieilles femmes qui postillonnaient lorsque les frères apparaissaient. Dans l'immeuble, il y avait une nuée d'enfants, des trébuchets et des balançoires et toujours quelque chose à faire. Mamie revenante était contre les immeubles. Elle avait tenu une discussion là-dessus à la radio. Elle disait qu'ils étaient inhumains ou quelque chose comme ça. Mais ce n'était rien que de la sottise. Elle ne pouvait pas savoir combien c'était mieux de vivre en immeuble. Elle n'avait jamais eu besoin de se servir de trébuchets ou de balançoires.

Mamie revenante avait une grande maison à Nordurmyri. Ils avaient, d'abord, habité là-bas. Mamie revenante était la maman de papa. Les frères pensaient souvent à combien papa avait dû souffrir quand il était petit. Avant sa confirmation, il n'allait

jamais au cinéma, sauf quand Pinocchio était à l'affiche. Il avait eu le droit de le voir une fois de temps à autre. Et il n'avait pas le droit de regarder la télévision hormis le programme pour enfants en noir et blanc. Mamie avait une photo de papa lorsqu'il avait six ans, comme eux, et il était exactement le même misérable sur la photo, dans un pull à pompons et un bonnet d'enfant. Mamie disait qu'il avait été très bien élevé. Pauvre papa, il était vraiment ridicule sur la photo.

Mais, la plupart du temps, mamie revenante était quand même gentille. Elle avait une jeep dans laquelle elle voyageait dans tout le pays. Et parfois, maman, papa et les enfants partaient pour faire un tour avec elle le week-end. Et aujourd'hui, ils s'apprêtaient à partir à l'Est de Thingvellir, où ils dormiraient dans une tente et resteraient jusqu'au lendemain. Jon Oddur et Jon Bjarni étaient extrêmement contents.

Il y avait beaucoup à faire le matin. Les garçons se levèrent très tôt et avec l'impression de ne pas dormi du tout. Papa dit qu'il les avait entendus ronfler depuis le jardin mais il disait ça juste pour s'amuser. Magga était habillée et était en train de manger sa bouillie d'avoine qu'elle étalait autant sur son visage que sur la table et le sol autour de sa chaise. Maman alla réveiller Anna Jona.

Mais, j'ai probablement oublié de vous parler d'Anna Jona. C'était la sœur de Magga, Jon Oddur et Jon Bjarni ou plutôt c'était leur demi-sœur. Les frères ne comprenaient pas vraiment pourquoi c'était comme ça mais ils s'en fichaient. Bref, elle avait un autre papa en ville qui venait parfois lui rendre visite. Elle avait aussi une autre mamie et un autre papi et c'est pourquoi elle recevait beaucoup de cadeaux d'anniversaire et de Noël. Les garçons enviaient Anna Jona pour ça, mais ils ne savaient pas l'exprimer. Leur père était plutôt assez gentil mais ça n'aurait pas été plus mal s'il y avait eu plus de fêtes et de jours spéciaux. Quand le père d'Anna Jona leur rendait visite, les garçons avaient parfois le droit de faire un tour de voiture avec eux. Il y avait alors d'autres enfants qui étaient eux aussi les demi-frères et sœurs d'Anna Jona et c'était agréable de manger une glace tous ensemble. Mais ils étaient vraiment contents que maman n'ait pas tous ces enfants.

Mais Anna Jona n'était pas toujours sous son meilleur jour. Elle était adolescente et les garçons savaient qu'il y avait quelque chose qui n'allait pas. Du moins, maman leur avait demandé d'être patients avec elle lorsqu'elle se conduisait bêtement, parce qu'elle était dans la période difficile de l'adolescence. Elle pleurait souvent si elle n'obtenait pas ce qu'elle voulait et parfois, juste pour rien. Et puis, elle était toujours accompagnée de filles qui avaient aussi cette maladie et se

conduisaient exactement pareil. Sauf qu'au lieu de pleurer elles riaient pendant des heures, comme si quelqu'un leur chatouillait les pieds.

Anna Jona était finalement debout mais elle ne pouvait décider si elle voulait venir ou pas. D'abord, elle dit qu'elle n'avait pas envie puis elle dit qu'elle allait venir, puis une fille appela ce qui fit qu'elle ne voulait plus venir. Maman lui dit qu'elle préférerait qu'elle vienne avec eux mais Anna Jona refusa. D'accord, dit maman.

Papa avait fini de sortir la tente de la cave, les sacs de couchage et tout ce dont ils avaient besoin de prendre avec eux. Est-ce que vous êtes prêts ? demanda-t-il.

Oui, ils étaient sur le point d'être prêts. Dehors, mamie appuyait sur le klaxon. La jeep n'était pas moins bruyante qu'elle.

Les garçons sortirent en trombe et montèrent en voiture. Puis, maman arriva avec Magga et son inséparable compagnon- le pot. Magga souriait de toutes ses dents et suçait sa tutute. Les garçons ne pouvaient s'empêcher de lancer des regards jaloux vers Magga. C'est quand même difficile de devoir arrêter la tutute juste parce qu'on a six ans. Comme si ce n'était pas aussi bon de la sucer à six ans qu'à trois ans. Maman n'avait même pas réussi à arrêter la cigarette. Elle avait arrêté en même temps qu'eux mais avait fini par recommencer. Juste un petit peu, disait elle mais les garçons ne trouvaient pas du tout qu'elle fumait moins. En revanche, ils n'eurent plus jamais de tututes. Mais parfois, ils volaient les tututes de Magga pour les sucer un peu quand personne ne regardait, même si elles étaient souvent terriblement sales, toutes dégoulinantes de la bouche de Magga et pleines de saleté. Quand papa les voyait faire, il leur faisait un clin d'œil et disait : juste un petit peu comme maman.

Mamie s'apprêtait à partir, vu que toutes les affaires étaient dans la jeep et tout le monde assis. Anna Jona arriva en courant très énervée. Est-ce qu'on part sans moi ? Cria-t-elle.

Nous pensions que tu ne venais pas, dit papa.

Quand est-ce que j'ai dis ça ? dit Anna Jona contrariée.

C'est ce que j'ai entendu, dit papa mécontent.

Allons, allons, dit maman, monte, ma chérie. Maman comprenait très bien la maladie d' Anna Jona.

Oh, il me revient un truc, dit Jon Bjarni tout à coup. Je dois retourner à la maison.

Qu'as-tu besoin de faire ? demanda papa et sortit la clé.

Jon Bjarni ne donna pas d'explication. Il prit la clé et rentra. Après un court moment, ils virent que Jon Bjarni était en train de se débattre avec un grand seau en plastique. Lorsqu'on y regardait d'un peu plus près, en fait, c'était la poubelle de la cuisine et elle était, bien sûr, à moitié remplie de déchets. Maman se précipita dehors. Où vas-tu avec ça ? demanda-t-elle.

On doit faire attention à notre environnement. C'est écrit à la supérette. Elli l'a lu pour moi. Jon Bjarni regarda sa mère d'un air décidé.

Doux Jésus, dit maman. Hjalmar, tu dois monter avec la poubelle. Oui, et bien entendu la vider, ajouta-t-elle un brin embarrassé.

Mamie saisit l'occasion pour faire un bref discours sur le fait qu'il fallait vider la poubelle et les filtres à café lorsqu'on partait en camping.

Il fallu peu de temps pour convaincre Jon Bjarni qu'ils utiliseraient des sacs plastiques au camping et ce dernier finit par accepter de monter dans la jeep sans la poubelle.

Est-ce que tu ne veux pas aller chercher la baignoire ? demanda Anna Jona en boudant.

Allons, allons, dit maman.

Arrivée à la serre

Mamie était de très bonne humeur et conduisait vite vers l'Est. Ils allaient prendre la direction de Grafningur. Papa racontait aux enfants ce qu'il voyait par la fenêtre.

Magga était assise très tranquille sur les genoux de maman quand soudain excitée, elle pointa du doigt par la fenêtre. Regardez le canard ! S'exclama-t-elle. Tout le monde regarda dehors. Sur le bord de la route, une grive se tenait sur une pierre et regardait en l'air. Tout le monde rit, surtout Magga. Anna Jona souriait légèrement car elle était absorbée par la lecture d'un journal. Anna Jona empruntait toujours des magazines à ses amies. Elle les lisait entièrement et elle avait souvent les yeux gonflés de larmes. C'étaient des magazines drôlement tristes.

Qu'est-ce qui est écrit ici ? demanda Jon Oddur et pointa sur le titre en gras dans le magazine d'Anna Jona. Il ne savait pas encore bien lire.

Jon Bjarni était meilleur en lecture. Mon- fian- cé – est- mort de sex-appeal, lut- il en chantonnant. Mamie fit une petite embardée mais maman riait tellement que des larmes roulaient sur ses joues. Papa et elle n'allaient jamais s'arrêter de rire mais

Anna Jona était extrêmement fâchée. Jon Oddur ne comprenait rien à toute cette rigolade.

Je ne trouve pas drôle de mourir, dit Jon Oddur et était désolé pour Anna Jona. Ils ne la comprenaient vraiment pas.

Si, de sex-appeal, dit maman et continua de rire.

Qu'est-ce que le sex-appeal, Anna Jona ? demanda Jon Oddur.

Idiot, dit Anna Jona.

Quand maman est belle, elle a du sex-appeal, dit papa.

Peut-elle en mourir ? demanda Jon Oddur apeuré.

Je n'espère pas, dit papa et rit.

Mamie fit un peu la morale sur la mauvaise littérature qui abîmait l'âme des adolescents mais personne ne l'écoutait vraiment. Jon Bjarni avait posé les yeux sur une montagne où quelqu'un avait écrit quelque chose.

Regardez, quelqu'un a écrit sur la montagne. Ce sont peut-être des trolls, s'exclamât-il.

Papa leur dit que cette montagne s'appelait Vifilsfel et il dit aussi qu'il trouvait que c'était un nom idiot car ça effaçait la beauté de la montagne.

Les garçons trouvaient ça vraiment génial.

Réfléchis, Jon Oddur, dit Jon Bjarni fasciné. Si nous pouvions écrire Jon Oddur et Jon Bjarni sur Vatnajökull et si les gens volaient au-dessus alors tout le monde pourrait lire nos noms. L'un des yeux de Jon Bjarni louchait vraiment.

Alors nous deviendrions célèbres dans le monde entier comme le président, dit Jon Oddur enthousiaste.

Il pleuvait un peu et le paysage changeait de couleur. Le vert était plus vert, le marron plus marron mais certaines montagnes disparaissaient dans la brume grise.

Mais lorsqu'ils descendirent Kambani, le soleil brillait et ils firent une pause à Hveragerði. Puis ils allèrent dans une grande, grande serre, là où toutes sortes de fleurs poussaient et des oiseaux bizarres étaient en cage.

Jon Bjarni fixa les fleurs. Puis il demanda à maman : Comment est-ce que la pluie entre ici ?

La pluie n'entre pas ici, dit maman.

Si, regarde, il y a des gouttes sur les fleurs, dit Jon Oddur.

Elles ont été arrosées, dit maman.

Mamie et maman achetèrent des tomates et des concombres et maman laissa Jon Bjarni payer. Un homme enrobé se tenait à la caisse et prit l'argent. Jon Bjarni fixait les gouttes de sueur sur son front.

Est-ce qu'il faut aussi t'arroser? demanda-t-il à l'homme.

Hein, quoi ? dit l'homme.

Maman tira Jon Bjarni de la caisse et lui donna discrètement un coup de pied. Jon Bjarni fut surpris et fixa l'homme.

Regarde, Jon Oddur, appela-t-il. On a aussi arrosé l'homme.

Le visage de maman devint rouge feu et elle se dépêcha de partir de la caisse, de la même manière qu'elle avait payé l'homme pour les tomates et les concombres. Deux filles regardaient et ricanaient derrière leurs mains. Tout le monde dans la serre s'arrêta d'observer les fleurs et commença à regarder l'homme.

Suivant, dit l'homme en essuyant les gouttes de sueur sur son front. Les filles ricanaient encore plus et Magga riait fort. Un petit singe faisait des grimaces et balançait sa queue sur le visage de Magga.

Il a un zizi, s'exclama Magga enthousiaste.

Le singe se balançait, tout heureux, mais l'homme à la caisse pâlit. Les filles explosèrent de rire et coururent dehors en criant.

Anna Jona marcha rapidement et s'assit dans la voiture. Maman et papa suivirent avec Magga et heureusement mamie était sortie avant eux.

Où sont Jon Oddur et Jon Bjarni ? demanda papa.

Ils doivent être à l'intérieur de la serre, dit maman. Anna Jona, va les chercher.

Certainement pas. On a honte de ces idiots d'enfants, dit Anna Jona.

Chut, dit papa et il retourna dans la serre.

Il ne vit pas les frères tout de suite. Puis, il les vit et sursauta. Jon Oddur était à moitié allongé sur le bassin qui se trouvait à l'entrée. Au-dessus était écrit : SOUTENEZ LA CONSTRUCTION DE L'EGLISE et dans le fond, il y avait une coupelle où les gens pouvaient y déposer des pièces.

Tu y es presque, dit Jon Bjarni avec la même expression que papa qui arrivait. Jon Oddur s'étirait autant qu'il le pouvait après la coupelle et soupirait d'efforts.

Papa attrapa les frères et les sortit de là.

Vous êtes complètement ..., il s'interrompit et les poussa brusquement jusqu'à la voiture. On doit construire une église avec cet argent.

Les frères choisirent de ne rien dire.

Mamie était préoccupée par autre chose. Elle regardait par la fenêtre. J'aurais dû m'acheter un hortensia, dit-elle.

Vous êtes fous, dit Anna Jona.

On y va, dit papa et il se tut.

Combien penses-tu qu'il y avait dedans ? Murmura Jon Oddur à son frère, dès qu'ils reprirent la route.

Au moins mille couronnes, dit Jon Bjarni et son œil loucha.

C'est la plus belle des églises, dit mamie en regardant la maison de Dieu érigée devant eux.

Papa se racla la gorge et les frères se regardèrent.

Et puis elle est construite, dit Jon Bjarni vraiment triste.

Et peu de temps après, ils passèrent devant une autre église.

Comment est-ce possible, dit Jon Bjarni.

Dans la bruyère verte et rouge

Ils s'arrêtèrent dans Grafningur et les enfants purent courir. Il avait arrêté de pleuvoir et les montagnes étaient à nouveau bleues. Le soleil perçait à travers les nuages et brillait maintenant sur la bruyère verte et rouge.

Anna Jona prenait un bain de soleil avec maman. Papa pris Magga sur ses épaules et partit faire une promenade. Mamie allait prendre des photos qu'elle montrerait ensuite à ses amies à la maison, sur un écran de projection dans le salon. Elle marcha entre tous les chalets qui avaient été construits le long du lac.

Est-ce que tu supportes mamie? demanda Anna Jona.

Oh, oui, je la supporte très bien, dit maman. Les garçons, regardez, il y a quelques baies mures. Jon Oddur et Jon Bjarni ne se firent pas prier et en un rien de temps, ils étaient dans la bruyère comme des moutons en pâturage.

N'en mangez pas trop, dit maman en s'étirant sous le soleil.

La journée était bien avancée lorsqu'ils quittèrent cet endroit merveilleux.

Les garçons étaient assis et heureux, les joues bleuies par les baies lorsqu'ils arrivèrent à Thingvellir. Magga dormait profondément, épuisée par la promenade avec papa. Ils choisirent un bel endroit à côté du lac pour monter la tente. Jon Oddur et Jon Bjarni aidèrent papa à monter la tente et en un rien de temps, ce fut fait. Mamie décida de monter sa tente elle-même. La tente de mamie était très rigolote et les garçons étaient pliés de rire. Elle devait être fixée avec des sardines en bois et de fait, mamie devait utiliser un marteau pour les enfoncer. La tente, elle-même, était blanche et, à l'intérieur, il n'y avait pas de fond.

Quelle vieille tente, dit Anna Jona.

Cette tente est parfaite, dit mamie rouge d'effort. Elle a été achetée chez L. H. Muller pour la fête du parlement en 1930, ma fille, et tout n'était pas alors aussi futile que maintenant, où personne ne respecte rien.

Ne devrait-on pas entonner notre hymne national et agiter notre drapeau ? dit Anna Jona.

Je peux chanter une chanson, dit Magga qui était maintenant réveillée, en pleine forme et joyeuse.

Tout le monde rit. Magga avait le don pour mettre tout le monde de bonne humeur.

Papa grilla des saucisses. Mamie dit que les saucisses n'étaient pas de la nourriture mais elle en mangea quand même une, mais sans moutarde ! Après ça, tous s'assirent tranquillement dans le silence du soir. Même Anna Jona avait dit que c'était beau ici. Puis, on décida d'aller se coucher de bonne heure.

Mais quelques difficultés apparurent. Lorsque Jon Oddur et Jon Bjarni allèrent se coucher dans leurs sacs de couchage, on s'aperçut que personne n'avait pris de livre. Et ils ne pouvaient vraiment pas s'endormir sans qu'on leur ait lu une histoire.

Est-ce quelqu'un a une bonne histoire à raconter ? demanda maman.

Je peux me rappeler de quelque chose, dit mamie.

Les garçons se regardèrent. Ca ne leur disait rien qui vaille.

Est-ce qu'elle va nous raconter quelque chose sur cette fête avec les vieilles tentes ? Murmura Jon Bjarni à son frère d'une voix déprimée.

Mais mamie alla dans la tente avec eux. Et mamie ne montrait pas toutes ses facettes. Elle raconta aux garçons une histoire hilarante qu'ils n'avaient jamais entendu auparavant, l'histoire s'appelait PERE DE 18 ENFANTS DANS LE MONDE DES ELFES. C'était une histoire très longue, sur une elfe qui enleva les

enfants d'une femme et mis son mari à leur place et il était, des fois, bien pire que Magga lorsqu'elle était terrible. Mais tout se termina bien, même si les garçons trouvaient que la femme n'avait pas assez donné la fessée au bonhomme.

Elle est bien mamie, dit Jon Bjarni avec de l'admiration dans la voix quand mamie partit. Elle a sûrement raconté cette histoire pendant la fête.

Et rapidement, ils s'étaient endormis.

Magga était incroyablement en forme et joyeuse et n'était pas partie pour s'endormir.

Puis, ce fut au tour de maman et papa d'aller dans leur sac de couchage et ils étaient sur le point de s'endormir. On entendit alors un bruit venant du sac dans lequel dormait Jon Oddur.

J'ai mal au ventre, cria Jon Oddur.

Moi aussi, entendit-on du sac de Jon Bjarni.

Les baies, dit maman en levant. Papa sortit aussi de son sac et ils emmenèrent les garçons dehors.

Il se faisait tard lorsqu'ils purent enfin se coucher à nouveau.

Lorsque la nuit tomba sur les tentes, deux voyageurs purent voir deux petits pantalons sécher au vent sur la corde d'une des deux tentes. Deux petits vêtements avec de grandes tâches violettes au derrière.

L'amour de Soffia mis à l'épreuve

Le lundi suivant le voyage, tout le monde put faire la grasse matinée, sauf Anna Jona. Elle travaillait dans le poisson tout l'été car elle avait besoin de beaucoup d'argent pour s'acheter des vêtements. Jon Oddur et Jon Bjarni étaient choqués par la folie vestimentaire d'Anna Jona, eux qui ne voulaient jamais changer de vêtements. Maman disait toujours à Anna Jona que la gente féminine ne devrait pas toujours penser qu'aux vêtements, et que les filles ne devraient pas apprendre moins de choses sages que les garçons. Mais, parfois, maman était elle-même prise de folie vestimentaire et s'achetait des vêtements idiots comme Anna Jona.

Les frères et Magga ne devaient pas aller au jardin d'enfants car le personnel était en vacances d'été. Maman était aussi en vacances donc tout coïncidait bien. Et bien sûr, Soffia, qui gardait les enfants la demi-journée, prenait alors ses vacances aussi. Elle était partie à Akureyri pour garder les enfants de sa fille. Soffia avait

toujours besoin de garder des enfants. Les garçons savaient bien ce qu'elle dirait lorsqu'elle serait de retour : qu'il n'y avait d'enfants aussi terribles qu'eux.

Ils pensèrent bien longtemps que Soffia était méchante avec eux, surtout avec Jon Bjarni. Et une fois, ils décidèrent d'enquêter sur combien Soffia était méchante avec Jon Bjarni. Jon Oddur monta voir Soffia mais Jon Bjarni était resté en bas. Jon Oddur avait l'air de pleurer et dit à Soffia en bégayant et hoquetant :

Jon Bjarni est mort. Il est passé sous le camion poubelle et il est mort.

Soffia avait un bol plein de flan au rhum dans les mains. Le bol tomba sur le sol et le flan s'étala partout. Elle poussa un cri et dévala l'escalier, hurlant comme une sirène. Jon Bjarni, qui était resté en bas de l'escalier, courut dans la buanderie mais Soffia s'était lancée en hurlant dans la rue. Le camion poubelle était là. C'était comme ça que les garçons avaient eu leur idée.

Quatre ou cinq éboueurs étaient en train de pousser les poubelles dans le camion quand Soffia apparut. Elle se jeta sur l'un d'eux et le frappa à poings fermés et hurla quelque chose à propos de l'ambulance et sur son cher enfant.

Les bras en tombèrent des hommes et l'un d'eux dit : Est-ce que cette personne est folle?

Est-ce que l'ambulance est partie ? cria-t-elle en entourant son tablier plusieurs fois autour de son bras.

Je pense qu'il serait conseillé de l'appeler, dit un des hommes.

La foule s'était rassemblée autour de Soffia et du camion poubelle. Sortant du magasin, des gens endormis et pâles fixaient Soffia qui hurlait et criait. Après un long moment, les hommes commencèrent à comprendre de quoi Soffia parlait. Le plus vieux d'entre eux commença à dérouler le tablier du bras de Soffia, sortit ensuite un mouchoir sale de sa poche et essuya les larmes sur son visage. Et finalement, la pauvre Soffia comprit qu'on avait à faire à un malentendu. Elle avait l'air terriblement embarrassé et marcha lentement vers sa maison. A l'intérieur, dans le couloir, la femme de l'étage du dessus, l'accueillit pour savoir ce qu'il se passait. Elle aussi ne supportait pas les garçons. Anna Jona disait que son visage devenait comme une orange abîmée lorsqu'elle les voyait. Lorsque la femme arriva jusqu'à Soffia, cette dernière se sentait vraiment mal. La femme l'emmena dehors pour qu'elle respire de l'air frais. Par la fenêtre de la buanderie, Soffia vit le nez aplati de Jon Bjarni et ce fut comme si elle revenait à la vie. Elle éclata en sanglots et pleura à chaudes larmes en remontant dans l'appartement. La voisine la fit allonger sur un canapé et mit un linge froid sur son front.

Il se passa un long moment avant que Soffia ait le courage de commencer à nettoyer le flan sur le sol. Le soir, lorsque maman et papa rentrèrent à la maison, les garçons furent mit au lit, même s'il n'était que six heures et on leur expliqua longtemps et sérieusement combien il était terrible de raconter de telles choses à Soffia.

Nous voulions lui faire plaisir ! Sanglota Jon Bjarni.

Lui faire plaisir, s'exclama maman.

Oui, nous pensions qu'elle serait tellement soulagée si je passais sous le camion poubelle, dit Jon Bjarni. Elle me trouve tellement insupportable.

Puis on ne parla plus jamais de ça. Mais les garçons trouvaient que Soffia parlait rarement de leur désobéissance après cet épisode.

Maintenant, Soffia était en vacances pour garder les enfants sages de sa fille.

Papa et maman allaient à la piscine avec les enfants

Papa était en vacances tout l'été car il était professeur. Le poissonnier disait souvent aux garçons que les professeurs étaient en fait toujours en vacances et que lorsqu'ils travaillaient, ils étaient juste assis sur leurs fesses. Maman avait beaucoup moins de vacances car elle était infirmière et les malades ne partaient jamais en vacances. Les garçons trouvaient que toutes les vacances de papa apportaient un petit quelque chose. Ils étaient tous en t-shirts et n'étaient pas pressés de se préparer. Il suggéra que père et fils fassent un chocolat chaud.

Oui, faisons une chocolat-party, s'exclamèrent les garçons. Papa trouvait ce mot vraiment laid. Il leur disait souvent qu'ils devaient parler un langage correct. Les adultes voulaient absolument que tout soit correct. Ne salissez pas le tapis, disait Soffia. Est-ce que vous vous êtes correctement lavé les mains? Demandait maman. Vous devez parler correctement, disait papa. Correctement, c'est correct, dit Anna Jona sagement. Elle avait lu ça dans les magazines tristes.

Ils apportèrent le chocolat chaud fumant à Magga et maman dans la chambre. Magga essaya de réveiller maman. Elle était assise sur son ventre et lui faisait un câlin. Maman ne se réveilla pas avant que quelque chose de chaud lui coula sur le ventre. Alors elle se réveilla d'un coup.

Je fais toujours pipi dans le pot, dit Magga et souriait heureuse. Le pot est caché.

Maman dû enlever sa chemise de nuit et les garçons et papa riaient. Papa dit que cette grande dormeuse ne méritait pas mieux que Magga fasse pipi sur son ventre. C'est vrai, dit Magga contente.

Qui veut aller chercher les journaux ? demanda maman en mangeant une tartine de pain.

Nous, dirent les garçons en se précipitant en bas. Ils faisaient toujours la course dans les escaliers et se facilitaient les choses en se faisant glisser sur la rampe, même si c'était interdit comme la plupart des choses amusantes.

Comme d'habitude, ils rencontrèrent la femme de l'étage supérieur sur le chemin. Eh bien, vous êtes encore en pyjamas ? dit-elle indignée. Elle était toujours indignée par quelque chose. Elle pensait que maman ne devait pas travailler, mais plutôt rester à la maison, comme elle, pour élever ses enfants elle-même, comme elle disait. Elle-même avait un garçon qui s'appelait Joe et elle le grondait toute la journée ou alors elle montait et descendait les escaliers pour gronder les autres enfants qui embêtaient Joe. Joe était le cancre principal du quartier et les garçons l'admiraient beaucoup. Mais ils préféraient de loin avoir Soffia qu'avoir une maman comme celle de Joe. Une fois, Joe avait volé du chewing-gum dans un magasin, mais sa maman l'avait vu avec le chewing-gum dans la bouche. Elle l'avait trainé jusqu'au magasin en lui ordonnant de le retirer de sa bouche et de le rendre au vendeur. Le vendeur avait refusé net de le prendre mais la maman de Joe lui avait retiré le chewing-gum de la bouche et l'avait pressé dans les mains du vendeur. Le vendeur avait fait la grimace mais la maman du pauvre Joe lui avait fait la morale à propos des péchés et des foyers pour délinquants. Le vendeur avait eu tellement pitié de Joe qu'il lui avait fini par lui donner un paquet de chocolat. Mais croyez-vous qu'il eut le chocolat ? Non, du tout. Sa maman avait mis le paquet sur une étagère dans le salon, pour que Joe n'oublie pas sa bêtise. Non, vraiment, Soffia était bien mieux.

Maman et papa lisaient les journaux et buvaient le chocolat chaud. Ils étaient beaucoup plus rapides à lire les journaux que Soffia et ils ne pleuraient pas. Soffia fondait toujours en larmes lorsqu'elle lisait la chronique sur les gens décédés. C'est la vie, disait-elle toujours mais Dieu donne plus qu'il ne prend. Mais les garçons savaient que ça n'était pas vraiment vrai car Dieu n'avait jamais envoyé à mamie revenante un autre homme à la place de papy qui était mort.

Est-ce qu'on n'irait pas à la piscine ? Demanda papa tout à coup. Ce fut accepté avec des cris de joie.

Ils prirent leurs maillots de bain et prirent le prochain bus pour la piscine.

Il faisait beau et la piscine était bien tiède. Ils y restèrent longtemps, tantôt à nager tantôt à prendre le soleil. Maman était assise avec Magga dans le jacuzzi tandis que les garçons couraient partout et sautaient de temps en temps dans la piscine. Magga annonçait régulièrement qu'elle avait « fini pipi » mais maman prétendait ne rien entendre et parlait d'autre chose. Ils se sentaient tous très bien. Magga avait les orteils tous fripés et disaient qu'ils ressemblaient à des raisins secs. Les garçons trouvaient ça super génial et disaient que leurs orteils ressemblaient à des pruneaux. Le gros orteil de papa est comme un abricot sec, dit Jon Oddur et ça fit rire tout le monde un long moment.

Finalement, les enfants commençaient à avoir faim et papa décida de partir leur acheter quelque chose à manger. Il rentra dans le vestiaire mais revint tout de suite et avait l'air un peu bizarre.

Il alla jusqu'à maman et dit : Est-ce que tu sais quoi ? Je pense que mes vêtements ont été volés dans le casier. Il avait l'air terriblement confus.

Maman le regarda très surprise et peu après le surveillant vint à eux et dit qu'il n'y comprenait rien. Papa dit que ça n'aidait pas beaucoup.

Maman rentra et habilla Magga et s'habilla elle-même puis dit aux garçons d'en faire de même. Les garçons étaient agités. C'était excitant. Il devrait y avoir la photo de papa dans les journaux sans aucuns vêtements. Peut-être qu'ils se trouveraient aussi sur la photo.

Le surveillant cherchait dans tous les casiers mais ne trouvait rien. Puis il secoua la tête et dit à papa qu'il devait mettre un peignoir et prendre un taxi pour aller à la maison. Papa n'était pas du tout satisfait de cette idée mais ne voyait rien d'autre à faire.

Papa avait l'air renfrogné dans la voiture, en route pour la maison, mais les garçons parlaient de voleurs et de gangsters. Maman riait comme une idiote et ne semblait pas se soucier de la gravité du problème.

Lorsqu'ils arrivèrent à la maison, papa courut aussi si vite qu'il le pouvait et maman paya le taxi. Mais papa ne s'en tira pas si facilement. Lorsqu'il arriva à mi-escalier, il rencontra la femme du dessus qui descendait à grands pas. On entendait au loin les pleurs de Joe. Papa perdit sa contenance. Bonjour, dit -il. La femme fixa le peignoir épais et gris qui semblait avoir été un temps porté par tous les habitants de la ville et le maillot de bain mouillé. Puis elle grimpa l'escalier et claqua la porte derrière elle. Il entendit qu'elle filait directement téléphoner.

Lorsque maman monta à l'appartement avec les enfants, elle entendit qu'elle parlait du maillot de bain mouillé au téléphone. Doux Jésus, s'exclama-t-elle et pieds nus !

Pauvre papa, il était transit de froid et alla prendre un bain chaud. Ca ne faisait pas longtemps qu'il était allongé dans son bain quand la sonnette retentit. Maman répondit à l'interphone mais n'entendait pas bien ce qu'on lui disait. Elle ouvrit la porte. Il y avait beaucoup de bruit, des cris et des éclats de voix remontaient l'escalier marche par marche.

Puis on frappa. Dans le couloir, se tenait un grand et fringant policier avec une pile de vêtements dans les bras et à ses côtés un petit homme maigrelet, clairement très soûl.

Est-ce que ce sont les vêtements de votre mari ? demanda le policier à maman. L'homme soûl faisait des clins d'œil à maman et souriait en laissant apparaître une dent et demie.

Oui, dit maman surprise.

Ce monsieur se promenait avec eux dans la rue, dit le policier. Dans ma longue carrière d'homme de lois, j'ai remarqué que généralement les gens portaient leurs vêtements dans la rue mais pas sous le bras donc j'ai trouvé ça suspect. J'ai appelé le poste et apparemment des vêtements avaient été volés. J'ai arrêté l'homme tout de suite. J'ai longtemps été dans les services secrets, voyez-vous.

Papa avait entendu les éclats de voix et était passé dans l'entrée avec une serviette autour de la taille.

Que se passe-t-il ici ? Demanda-t-il.

Cher ami, dit l'ivrogne.

Le policier répéta son histoire.

Ils étaient trop grands, dit le buveur. Je ne pouvais pas du tout les utiliser. Et je les trouvais laids, hein ?

Bien sûr, dit papa patient. Je m'habillerais mieux la prochaine fois pour sortir.

Bien, dit l'ivrogne.

Papa prit les vêtements et les déplia. Il n'y a pas tout, dit-il embarrassé. Il manque...

Oui, au fait le t-shirt. Je l'ai perdu dans un fossé. Je n'ai pas pu le chercher car chaque fois que je me penchais, je perdais mon dentier, enfin le dentier du bas. Le

picoleur éclatait de rire et se tapait la cuisse. Et puis ce n'était pas un très beau t-shirt ... hein...

C'était juste un t-shirt normal..., dit papa en colère. Maman intervint.

Je disais juste ça comme ça, dit le picoleur. Est-ce que vous voulez entendre un poème d'après Einar Ben...

Je m'appelle Einar Jonsson, dit le policier et maintenant tu viens avec moi au poste.

Tout naturellement, mon ami, dit l'ivrogne. Et au revoir à tous. Il fit signe de la main en descendant tout l'escalier et sans s'en rendre compte, ils lui rendirent tous un signe de la main en retour.

Papa se tenait au milieu de l'entrée avec les vêtements dans les bras.

Les garçons n'avaient jamais rien connu d'aussi génial que ça.

Je devrais peut-être m'acheter de nouveaux sous-vêtements, dit papa.

Oui, et ce pour plusieurs raisons, dit maman en riant tellement que des larmes roulaient sur ses joues.

Jon Oddur et Jon Bjarni étaient les héros du jour du terrain de jeux. Ils racontaient, à tous, les déconvenues de papa et aucun autre garçon n'avait de telles aventures à raconter. La police n'était jamais venue chez eux et leurs papas n'étaient jamais revenus en maillot de bain et peignoir à la maison. Un long moment après, tous les enfants du quartier criaient à papa : est-ce que tes vêtements ont été volés ? Ou : Est-ce que tu as retrouvé ton t-shirt ? Ou bien quelque chose de ce genre. Papa dit aux garçons qu'ils étaient des colporteurs et qu'on devrait leur coller un morceau de sparadrap sur la bouche.